

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXII. De superbia in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

¶ Super Quæstionibus centesimis sexagesimis secundæ Aristotelium primum.

In artic. 1. eiusdem q. 162. dubium ex Martino occurrit in q. 1. de superbia, directe contra auctorem dicente, quod hæc opinio non videtur in toto vera. Et primo ponit, quod superbia sit de accepta, non est definitiue appetitus, quo quis tendit supra id quod est.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum superbia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod superbia non sit peccatum. Nullum enim peccatum est repromissum a Deo. Promittit enim Deus quod ipse facturus est, non est autem actor peccati: sed superbia connumeratur inter reprobationes diuinas. dicitur enim Isa. 60. Ponam te in superbiam secularum, gaudium in generationem, & generationem. ergo superbia non est peccatum.

¶ 2. Præter. Appetere diuinam similitudinem non est peccatum. hoc enim naturaliter appetit quælibet creatura, & in hoc optimi eius consistit, & præcipue hoc conuenit rationali creaturæ, quæ facta est ad imaginem, & similitudinem Dei: sed sicut dicitur in lib. * Sentent. Prosperi. Superbia est amor propriæ excellentiæ, per quam homo Deo assimilatur, qui est excellentissimus. vnde dicit August. in 2. confess. * superbia celsitudinem imitatur, cum tu sis vnus super omnia Deus excelsus. ergo superbia non est peccatum.

excellentiam maiorem habendam: & hoc non est vitij. Vel quod existimet se habere maiorem excellentiam: & hoc quidem est initium superbiæ, & conuenit superbo, & multis alijs, scilicet præsumptiuo, ambitioso, vano. Hi enim omnes existimant se maiores, quam sunt in suis materijs, scilicet administrationibus, honoribus, gloria.

¶ Ad hoc dubium secundum auctoris processum non oportet respondere, quia non dicit hæc esse definitionem superbiæ, sed argumentum ex nominatione sumit dicens. Superbia nominatur ex hoc &c. tum secundo, quia auctor post istum artic. subiungit statim articulum, An superbia sit speciale peccatum, quod per ea que hic dicit, non adhuc manifestum sit de superbiæ specialitate quo ad peccatum. Sed quoniam secundum veritatem de superbiâ, vt conuincitur alijs peccatis, verificatur ea que hic dicuntur, que est superbia proprie accepta, & actus iste scilicet tendere supra id quod est proprium actum, ac obiectum superbiæ conuenit, vt patet ex dictis. ideo pro definitione sufficere potest, & propterea respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quod superbia est qua quis tendit supra id quod est ipse simpliciter. Præsumptio autem supra id quod est secundum quid, hoc est, secundum opera, & sic de alijs. Ad secundum dicitur, quod superbia est qua quis tendit in hæc omnia &c. vt materiam tamen sui formalis obiecti, quod est aliud ab istis, scilicet celsitudo propriæ personæ. Et cum contra hoc, quasi tertium membrum iuxta distinctionem arguit, dicitur quod superbus tendit, iuxta definitionem Augustini, in ipsam sui celsitudinem. perueritiam, quam constat non nisi vitiose appeti posse: & ideo falsum dicitur, quod celsitudo maior vt habenda potest licite appeti. Celsitudo siquidem, que ex maiore claudit perueritatem, non potest licite appeti, vt si homo appetat se esse supra superiores suos: hæc enim maiore manifeste claudit in se perueritatem. Et simile quid accidit in omni appetitu perueritæ celsitudinis propriæ, ut patet discurrendo per species superbiæ.

A ¶ In eodem articulo in responsione ad tertium Martini occurrit bis contra doctrinam huius responsionis directe, & nominatim more suo arguens. Primo, in q. 1. de humilitate. vbi dicit, quod opinio ista deficit, primo in distinguendo humilitatem a magnanimitate: quia ad vnam spectant hæc virtutes, vt probatum est.

¶ 3. Præter. Peccatum non solum contrariatur virtuti, sed etiam opposito vitio, vt patet per Philosoph. * in 2. Eth. sed nullum vitium inuenitur oppositum esse superbiæ: ergo superbia non est peccatum.

SED CONTRA est, quod dicitur Tob. 4. Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas.

RESPON. Dicendum, quod superbia nominatur ex hoc, quod aliquis per voluntatem tendit supra id quod est. vñ dicit Isid. in lib. * Etymol. Superbus dicitur est, quia super vult videri quam est. Qui enim vult supergredi quod est, superbus est. Habet autem hoc ratio recta, vt voluntas uniuscuiusque feratur in id, quod est proportionatum sibi: & ideo manifestum est, quod superbia importat aliquid, quod aduersatur rationi rectæ. Hoc autem facit rationem peccati, quia secundum Dionysium 4. capit. de diuin. nominibus. * Malum animæ est præter rationem esse. Vnde manifestum est, quod superbia est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum quod superbia dupliciter accipi potest. Vno modo, ex eo quod supergredi

se subiecus. ergo superbia ut tendens immoderate in magna sine admiculo aspernate subiectionis, opponitur humilitati. Deficit tertio, distinguendo pusillanimitatem vt est defectus a perfectione magnorum, & vt est applicatio ad vtiliora quam deceat, & quod primo modo opponitur magnanimitati, secundo vero humilitati. Et multipliciter probatur quod pusillanimitas, ut applicat se ad vilia dedecentia ipsam, opponitur magnanimo. Primo, Magnanimitas sufficienter inclinat ad fugiendum ea que pro sua vilitate dedecent, ergo pusillanimitas ad vilia dedecentia inclinans, illi opponitur. Probatur antecedens, quia non stat animus esse magnum tam habitu, quam actu, & applicare se ad talia vilia. Secundo, Magnanimitas inclinat ad contemnendum paruos honores, vt patet in 4. Ethic. ergo & ad contemnendum vilia. Tertio, Magnanimitas inclinatur secundum suum habitum ad vere iudicandum de his, que spectant ad dignitatem hominis, & ad huiusmodi iudicium sequendum. ergo magnanimitas ex habitu suo inclinatur ad fugiendum vilia. Antecedens patet 4. Ethic. Quarto, Magnanimitas inclinatur ad despiciendum omne quo homo fit minor, vt patet in 4. Ethic. ergo. Et confirmatur, quia magnanimitas, vt patet 4. Ethicor. inmemor est beneficiorum, eo quod minoris est recipere beneficia. ergo applicatio ad vilia cum multo minore reddat hominem, magis fugitur a magnanimo. Quinto, Magnanimitas inclinatur ad iudicandum id solum esse bonum, quod est honestum, ergo inclinatur ad despiciendum ea, que pro sua vilitate dedecent. Antecedens est Tullii in 1. de offic. Sexto, Omnis dignificans se minoribus, quam sit dignus, est pusillanimitas oppositus magnanimo, ut patet 4. Ethicor. sed applicans se ad vtiliora quam deceant, dignificat se minoribus, quam sit dignus. ergo.

¶ Secundo principaliter in prima quæst. de superbiâ, arguit quadrupliciter, quod applicare animum ad res viles dedecent hominem, non pertinet immediate ad pusillanimitatem oppositam superbiæ, vt vult Thomas. Primo, Pusillanimitas opposita superbiæ, vt vult Thomas. Secunda S. Thomæ. DDD 4 bia

Lib. 1. Eth. cap. 8. to. 3.

Li. ro. et. 18. cuius initium est, Sapientia, circa med.

C. 4. par. 4. non multum procedunt.

feret doctrina, comunicavit author uocabula declarata diuersa significatione, qua uni, & qua alteri opponitur. Propter quod quoque uiciorum extremorum, scilicet superbia, & praesumptio nis, ac pusillanimitatis, & illius inordinati causa quoque fue runt, cum etiam humilitas & magnanimitas conueniant in ma teria non simpliciter, sed quodam modo, ut in hac li tera dicitur in prin cipio huius respon sionis. Et hinc habes quantum seipso do chor euasit author hic, ubi distinguit quomodo superbia diuersa significatione opponitur magna nimitati & humili tati, cum in quaes tione octaua. de ma lo, articulo secundo, superbia abique distinctione opponi magnanimitati, & pusillanimitati prius dixerit.

¶ Superbia in 162. articulo secundum.

In articulo secundo eiusdem quaes tione. 162. aduerte qd Martinus ubi supra, uolens quod superbia sit appetitus excellens de seipso, si intendat quod esse de seipso, seu contemptum, est de ratione superbiae, hinc sentire uideatur, quia contemptus Dei est proprius superbiae actus, ut infra patet, & consequenter contemptus alio rum uenit. Si autem intendat, quod pro peccata oportet ad dere istam particu lam in definitione superbiae ad decerni nam, dum qualis cel stitudinis sit appeti tus, quia scilicet no cumsumque, aut qualicumque, sed contemptus celsitu dinis est appetitus, minus per seipsum sentire uideatur, tum propter supradicta: tum quia contemp tus superbiae dicitur ex parte auersio nis magis quam ex parte conuersio nis, seu obiecti, quoniam ex parte obiecti, ut pa ter distendendo per species superbiae, non habetur contemp tus expresse, nisi in quarta specie, ut patet ex antedi ctis. Sed ex parte auersio nis, quia ite perius ad non subij ci Deo per se tenet, dum primum quod appetit & appe titur rationem om-

nis celsitudinis, est non subijci Deo: appetit enim quicquid appetit per modum non subijci, Sicut humilis ex opposito, ad quicquid tendit, tendit ut subijciatur Deo, & ei quod Dei est. Sicut enim humilitas modum subiectionis Deo apponit omni suo appetitui, ita superbia modum aspernatur subiectionis Deo, & ei quod Dei est, apponit omni sui appetitui. Et propterea contemptum merito ex parte auersio nis, magis quam ex parte conuersio nis ad obiectum, scilicet celsitudinem, dicitur. Et quoniam rationes Martini nihil assunt, nisi quod superbus est contemptus: & si militer nihil aliud concludit nisi quod superbia est contemp tua, & utrumque uerum est: ideo superbum dixi asser re octo argumenta sua. Sat est disputa tori uti distinctione supradicta, scilicet, quod esse contemp tum uel dicitur esse de ratione superbiae, & conceditur: aut esse particulam addendam ad defini tionem, ut qualifi cetur celsitudo appe titi per superbiam, & hoc negatur: quia appetitum a superbia est personae pro priae celsitudo simpli citer peruersa uel in se, uel in modo appe tendi, & expressis co tēptus ex parte auer sionis se tenet. Erant autem haec manifesta magis in articulo 5. & deinceps.

bra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omni corrumpit. & Isidorus dicit in libr. Etymol. quod est ruina omnium uirtutum. ergo superbia non est speciale peccatum.

¶ 4. Præter. Omne peccatum speciale habet specialem materiam: sed superbia habet generalem materiam. dicitur n. Greg. 34. * Mora. quod aliter intumescit auro, aliter eloquio, aliter infimis & terrenis rebus, aliter summis caelestibusque uirtutibus. ergo superbia non est speciale peccatum, sed generale.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libr. de natura & gratia. Quærat, & inueniet secundum legem Dei, superbiam esse peccatum multum distinctum ab alijs uitijs. Genus autem non dicitur a suis speciebus. ergo superbia non est generale peccatum, sed speciale.

RESPON. Dicendum, quod peccatum superbiae dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum propriam speciem, quam habet ex ratione proprii obiecti: & hoc modo superbia est speciale peccatum, quia habet speciale obiectum. Est enim inordinatus appetitus propriae excellentie, ut dictum est. Alio modo, potest considerari secundum redundantiam quandam in alia peccata: & secundum hoc habet quandam generalitatem, in quantum .s. ex superbia oriri possunt omnia peccata duplici ratione. Vno modo per se, in quantum, scilicet peccata ordinantur ad finem superbiae, quae est propria excellentia, ad quam potest ordinari omne id, quod quis inordinate appetit. Alio modo indirecte, & quasi per accidens, remouendo prohibens, in quantum scilicet homo per superbiam contemnit diuinam legem, per quam prohibetur a peccando, secundum illud Hier. 2. Confregistis iugum, rupistis uincula, dixistis, Non seruiam. Sciendum tamen quod ad hanc generalitatem superbiae pertinet, quod omnia uitia interdum ex superbia oriri possunt: non autem ad eam pertinet, quod omnia uitia semper ex superbia oriuntur. Quamuis .n. omnia praecipua legis possit quis transgredi qualicumque peccato ex contemp tu qui pertinet, ad superbiam, non tamen semper ex contemp tu

appetit enim quicquid appetit per modum non subijci, Sicut humilis ex opposito, ad quicquid tendit, tendit ut subijciatur Deo, & ei quod Dei est. Sicut enim humilitas modum subiectionis Deo apponit omni suo appetitui, ita superbia modum aspernatur subiectionis Deo, & ei quod Dei est, apponit omni sui appetitui. Et propterea contemptum merito ex parte auersio nis, magis quam ex parte conuersio nis ad obiectum, scilicet celsitudinem, dicitur. Et quoniam rationes Martini nihil assunt, nisi quod superbus est contemptus: & si militer nihil aliud concludit nisi quod superbia est contemp tua, & utrumque uerum est: ideo superbum dixi asser re octo argumenta sua. Sat est disputa tori uti distinctione supradicta, scilicet, quod esse contemp tum uel dicitur esse de ratione superbiae, & conceditur: aut esse particulam addendam ad defini tionem, ut qualifi cetur celsitudo appe titi per superbiam, & hoc negatur: quia appetitum a superbia est personae pro priae celsitudo simpli citer peruersa uel in se, uel in modo appe tendi, & expressis co tēptus ex parte auer sionis se tenet. Erant autem haec manifesta magis in articulo 5. & deinceps.

¶ 4. Præter. Omne peccatum speciale habet specialem materiam: sed superbia habet generalem materiam. dicitur n. Greg. 34. * Mora. quod aliter intumescit auro, aliter eloquio, aliter infimis & terrenis rebus, aliter summis caelestibusque uirtutibus. ergo superbia non est speciale peccatum, sed generale.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libr. de natura & gratia. Quærat, & inueniet secundum legem Dei, superbiam esse peccatum multum distinctum ab alijs uitijs. Genus autem non dicitur a suis speciebus. ergo superbia non est generale peccatum, sed speciale.

RESPON. Dicendum, quod peccatum superbiae dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum propriam speciem, quam habet ex ratione proprii obiecti: & hoc modo superbia est speciale peccatum, quia habet speciale obiectum. Est enim inordinatus appetitus propriae excellentie, ut dictum est. Alio modo, potest considerari secundum redundantiam quandam in alia peccata: & secundum hoc habet quandam generalitatem, in quantum .s. ex superbia oriri possunt omnia peccata duplici ratione. Vno modo per se, in quantum, scilicet peccata ordinantur ad finem superbiae, quae est propria excellentia, ad quam potest ordinari omne id, quod quis inordinate appetit. Alio modo indirecte, & quasi per accidens, remouendo prohibens, in quantum scilicet homo per superbiam contemnit diuinam legem, per quam prohibetur a peccando, secundum illud Hier. 2. Confregistis iugum, rupistis uincula, dixistis, Non seruiam. Sciendum tamen quod ad hanc generalitatem superbiae pertinet, quod omnia uitia interdum ex superbia oriri possunt: non autem ad eam pertinet, quod omnia uitia semper ex superbia oriuntur. Quamuis .n. omnia praecipua legis possit quis transgredi qualicumque peccato ex contemp tu qui pertinet, ad superbiam, non tamen semper ex contemp tu

appetit enim quicquid appetit per modum non subijci, Sicut humilis ex opposito, ad quicquid tendit, tendit ut subijciatur Deo, & ei quod Dei est. Sicut enim humilitas modum subiectionis Deo apponit omni suo appetitui, ita superbia modum aspernatur subiectionis Deo, & ei quod Dei est, apponit omni sui appetitui. Et propterea contemptum merito ex parte auersio nis, magis quam ex parte conuersio nis ad obiectum, scilicet celsitudinem, dicitur. Et quoniam rationes Martini nihil assunt, nisi quod superbus est contemptus: & si militer nihil aliud concludit nisi quod superbia est contemp tua, & utrumque uerum est: ideo superbum dixi asser re octo argumenta sua. Sat est disputa tori uti distinctione supradicta, scilicet, quod esse contemp tum uel dicitur esse de ratione superbiae, & conceditur: aut esse particulam addendam ad defini tionem, ut qualifi cetur celsitudo appe titi per superbiam, & hoc negatur: quia appetitum a superbia est personae pro priae celsitudo simpli citer peruersa uel in se, uel in modo appe tendi, & expressis co tēptus ex parte auer sionis se tenet. Erant autem haec manifesta magis in articulo 5. & deinceps.

In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ad hominem: quoniam ibi ponitur contemptus praecipui interior actus superbiae: & superius in tractatu de inobediencia definitus est, quod contemptus praecipui est proprius actus inobedienciae, ut est speciale uitium a superbia, & reliquis uitijs distinctum. Quo modo sicut haec duo simul?

Ad hoc dicitur, quod quia primogenita superbia ex parte auersio nis, inobe dientia uideatur: ideo actus inobedienciae elicitur attribuitur in hura superbia, cuius est originaliter. Perpicacius autem, quod sicut contemp tus herimium ex fastidio subiectio nis ad Deum, & id quod Dei est, ut superbiae

In lib. 2. de summo bono c. 38. a med.

Li. 24. ca. 18 in princ.

cap. 29. circa medio co. 7

Ar. preced.

ARTICVLVS II.

Utrum superbia sit speciale peccatum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod superbia non sit speciale peccatum. Dicitur n. Aug. in libr. de natura & gratia, quod sine superbiae appellatione nullum peccatum inuenies. & Prosper dicit in libr. de uita contemplatiua, quod nullum peccatum sine superbia potest, uel potuit esse, aut poterit. ergo superbia est generale peccatum.

¶ 2. Præter. Iob 33. Ut auertat hominem ab iniquitate, dicit gl'of. quod contra conditorem superbire, est eius praecipua peccando transcendere: sed secundum Am bro. omne peccatum est transgressio legis diuinae, & caelestium inobediencia mandatorum. ergo omne peccatum est superbia.

¶ 3. Præter. Omne peccatum speciale, alicui speciali uirtuti opponitur. sed superbia opponitur omnibus uirtutibus. dicit enim Greg. 34. Moral. Superbia nequaquam est unius uirtutis extinctione contenta, per cuncta anima me-

appetit enim quicquid appetit per modum non subijci, Sicut humilis ex opposito, ad quicquid tendit, tendit ut subijciatur Deo, & ei quod Dei est. Sicut enim humilitas modum subiectionis Deo apponit omni suo appetitui, ita superbia modum aspernatur subiectionis Deo, & ei quod Dei est, apponit omni sui appetitui. Et propterea contemptum merito ex parte auersio nis, magis quam ex parte conuersio nis ad obiectum, scilicet celsitudinem, dicitur. Et quoniam rationes Martini nihil assunt, nisi quod superbus est contemptus: & si militer nihil aliud concludit nisi quod superbia est contemp tua, & utrumque uerum est: ideo superbum dixi asser re octo argumenta sua. Sat est disputa tori uti distinctione supradicta, scilicet, quod esse contemp tum uel dicitur esse de ratione superbiae, & conceditur: aut esse particulam addendam ad defini tionem, ut qualifi cetur celsitudo appe titi per superbiam, & hoc negatur: quia appetitum a superbia est personae pro priae celsitudo simpli citer peruersa uel in se, uel in modo appe tendi, & expressis co tēptus ex parte auer sionis se tenet. Erant autem haec manifesta magis in articulo 5. & deinceps.

In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ad hominem: quoniam ibi ponitur contemptus praecipui interior actus superbiae: & superius in tractatu de inobediencia definitus est, quod contemptus praecipui est proprius actus inobedienciae, ut est speciale uitium a superbia, & reliquis uitijs distinctum. Quo modo sicut haec duo simul?

Ad hoc dicitur, quod quia primogenita superbia ex parte auersio nis, inobe dientia uideatur: ideo actus inobedienciae elicitur attribuitur in hura superbia, cuius est originaliter. Perpicacius autem, quod sicut contemp tus herimium ex fastidio subiectio nis ad Deum, & id quod Dei est, ut superbiae

Cap. 29. in med. cont. 7.

perbia vitium formaliter spectat: ita contemptus precepti ex contemptu subiectionis ad Deum, actus est superbia, formaliter. Ita quod contemptus precepti ex fastidio precepti, est prius inobedientiae actus. Sed contemptus precepti ex fastidio subiectionis ad Deum, est actus superbia, cui proprium est fastidium subiectionis ad Deum. Et quod dictum est de contemptu precepti, extendendum est ad contemptum cuiuscumque alterius personae, officij &c. ex fastidio diuinae subiectionis. Semper enim huiusmodi contemptus formaliter est actus superbiae in quacumque materia sit.

In corp. art.

¶ Super Quaesitio centesima sexagesima secunda Articuli tertium.

In articulo 3. eiusdem quaestio. 162. dubia duo occurrunt. Primum est, Quo pacto superbia in litera ponitur subiectiue in uoluntate, & in appetitu sensitiuo. Pluries enim replicatur in litera, quod non solum est in irascibili proprie sumpta, sed etiam in uoluntate. Per hoc enim ostendit quod est in utraque irascibili; ac per hoc aut sunt due superbiae specie diuersae, quarum una est in uoluntate, & alia in irascibili sensitiuo: aut una superbia est subiectiue in utraque potentia.

¶ Secundum dubium est ad hominem, quia superius in praecedentis lib. quaestio. 56. articulo sexto, definitum est, quod in uoluntate nulla est uirtus moralis, quae sit propter bonum uolentis, ut sunt uirtutes circa passionem, sed iustitia, charitas &c. quomodo nunc in uoluntate ponitur humilitas, quae est circa passionem spei, & non ad alterius, sed habentis proprium bonum? idem enim est obiectum superbiae, & humilitatis, sicut uniuersaliter idem est

Mal. q. 3. ar. 3. & vir. q. 2. artic. 5. ad 30.

aliquis praeccepta diuina transgreditur: sed quoniam ex ignorantia, quoniam ex infirmitate. Et inde est, quod sicut Aug. dicit in lib. de natura & gratia, * Multa peccata fiunt, quae non fiunt superbe.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Aug. illa uerba inducit in lib. de natu. & gratia, non ex sua persona: sed ex persona alterius contra quem disputat. Unde & postmodum improbat ea, ostendens quod non semper ex superbia peccat. Potest tamen dici quod auctoritates illae intelliguntur quantum ad exteriorem effectum superbiae, qui est transgredi praeccepta, quod inuenitur in quolibet peccato: non autem quantum ad interiorem actum superbiae, qui est contemptus praeccepti. Non enim semper peccatum fit ex contemptu, sed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, ut dictum est. *

AD SECUNDUM dicendum, quod quandoque aliquis committit aliquod peccatum secundum effectum, sed non secundum affectum. Sicut ille qui ignoranter occidit patrem, committit patricidium secundum effectum, sed non secundum affectum, quia hoc non intendebat: & secundum hoc transgredi praecceptum Dei, dicitur esse contra Deum superbere secundum effectum quidem semper, non autem semper secundum affectum.

AD TERTIUM dicendum, quod peccatum aliquod potest corrumpere uirtutem dupliciter. Uno modo, per directam contrarietatem ad uirtutem, & hoc modo, superbia non corrumpit quamlibet uirtutem, sed solum humilitatem sicut quilibet aliud speciale peccatum corrumpit quandam specialem uirtutem sibi oppositam, contrarium agendo. Alio modo, peccatum aliquod corrumpit uirtutem abutendo ipsa uirtute: & sic superbia corrumpit quamlibet uirtutem, in quantum si ex ipsis uirtutibus sumit occasionem superbiendi, sicut & qui buslibet aliis rebus ad excellentiam pertinentibus. unde non sequitur quod sit generale peccatum.

AD QUARTUM dicendum, quod superbia attendit specialiter rationem obiecti, quae tamen inueniri potest in diuersis materiis. Est namque ordinatus amor propriae excellentiae: excellentiam autem in diuersis rebus potest inueniri.

ARTICULVS III.

¶ Vtrum superbia sit in irascibili sicut in subiecto.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod superbia non

fit in irascibili sicut in subiecto. Dicit enim Gregor. 23. Moral. Obstat ueritatis timor mentis est, quia dum inflat, obnubilat, sed cognitio ueritatis non pertinet ad irascibilem, sed ad uim rationalem. ergo superbia non est in irascibili.

¶ 2. Praet. Gregor. dicit 24. Moral. * quod superbi non eorum uitam considerant, quibus se humiliando postponent, sed quibus superbiendo se praeficiunt, & sciunt quod superbia ex indubitata consideratione procedat: sed consideratio non pertinet ad irascibilem, sed potius rationali: ergo superbia non est in irascibili, sed potius in rationali.

¶ 3. Praet. Superbia non solum quaerit excellentiam in rebus sensibilibus, sed etiam in rebus spiritibus, & intelligibilibus. Ipsi autem principaliter consistunt in contemptu Dei, secundum illud Eccl. i. Initium superbiae hominis apostatare a Deo: sed irascibilis cum sit pars appetitus sensitui, non potest se extendere in Deum, & in intelligibilia: ergo superbia non potest esse in irascibili.

¶ 4. Praet. Ut dicitur in lib. 8. sententiarum Prosper. superbia est amor propriae excellentiae: sed amor non est in irascibili, sed in concupiscibili: ergo superbia non est in irascibili.

SED CONTRA est, quod Gregor. in 2. Mora. * ponit contra superbiae donum timoris timor autem pertinet ad irascibilem: ergo superbia est in irascibili.

RESPOND. Dicendum, quod obiectum quamlibet uirtutis, uel uirtutis oportet inquirere ex proprio obiecto. Non enim potest esse alius obiectum habitus, uel adus, nisi quod est obiectum potentiae, quae utrique subicitur. Proprium autem obiectum superbiae est adus. Est enim appetitus proprie excellentiae, ut dictum est. * Unde oportet quod superbia aliquo modo ad uim irascibilem pertineat. sed irascibilis dupliciter accipi potest. Uno modo proprie, & sic est pars appetitus sensitui: & ira proprie sumpta, est quaedam passio appetitus sensitui.

Alio modo, potest accipi irascibilis largius, scilicet, ut pertinet etiam ad appetitum intellectum: cui etiam quandoque attribuitur ira, prout, scilicet, attribuitur ira Deo, & angelis non quidem secundum passionem, sed secundum iudicium iustitiae iudicatis. Et tamen irascibilis sic dicitur

reprehensatur, quoniam tantum ingenium, ut hec penetrant, & delectati in hac sua celsitudine qua multos excellunt, affectum suum animum possident a delectatione in ipsa veritate. Et propterea sciunt quod sunt diuina, & moralia, sed ne sciunt quod sapiunt. Humiles autem secreta diuina, aut nature, aut moris penetrantes, ad excellentiam veritatis cognita, & sine causa, quod est veritas diuina, se conuertunt, & in ipsa cognitione veritatis delectantur gratias agentes Deo, & conferentes suam notitiam diuinae scientiae & contemplationi, se nihil scire arbitrantur, veritatis exaltationem affectant.

In ratione ad finem eiusdem tenet articulum aduertit, quod falsa estimatio sui ponitur in litera effectus, & causa superbiae. Effectus quidem, quia ex nimio amore propriae excellentiae facile aestimat, quod se excellere. Et hinc fit, ut delectentur in nostris laudibus oblati ab alijs non usquequaque veris. Causa vero, quia ex falsa sui estimatione in malis, prout nit quod homo se habeat ut magis excellens, & appetat aliorum, quam conueniat. In responsione ad quartum, nota uerbum superius allegatum, scilicet, Presumptio alios superari, quod proprie pertinet ad superbiam.

quomodo sint, ignorant quomodo sapiunt. Unde & Proverb. 11. dicitur. Vbi humilitas, ibi sapientia. Ad secundum dicendum, quod sicut supra dictum est, humilitas attendit ad regulam rationis rectae, secundum quam quis ueram estimationem de se habet. Hanc autem regulam rectae rationis non attendit superbia, sed de se maiora aestimat quam sint, quod contingit ex inordinato appetitu propriae excellentiae: quia quod quis uehementer desiderat, facile credit, & ex hoc etiam eius appetitus in alio refertur, quam sibi conueniat. Et ideo quacumque conferunt ad hoc, quod aliquis aestimat se supra id quod est, inducunt hominem ad superbiam, quorum unum est, quod aliquis consideret defectus aliorum, sicut contra Greg. * ibidem dicit, quod sancti uiri uirtutum consideratione uicissim sibi alios praeferebant. Ex hoc ergo non habetur quod superbia sit in rationali, sed quod aliqua causa eius in ratione existat.

Ad tertium dicendum, quod superbia non est solum in irascibili, secundum quod est pars appetitus sensitui, sed prout communis irascibilis accipitur, ut dictum est. *

Ad quartum dicendum, quod sicut Augustinus dicit 14. de ciuita. Dei, amor praecedit omnes alias animi affectiones, & est causa earum, & ideo potest poni pro qualibet aliarum affectionum: & secundum hoc superbia dicitur esse amor propriae excellentiae, in quantum ex amore causatur in ordinata praesumptio alios superandi, quod proprie pertinet ad superbiam.

Lib. 14. c. 7. med. & 8. & 6. com. 5.

ARTICVLVS IIII.

Utrum conuenienter a Gregorio assignentur quatuor superbiae species, scilicet, estimare bonum a seipso habere: sibi datum desuper, credere pro suis accepisse meritis: iactare se habere quod non habetur: & despectis ceteris singulariter uideri appetere habere quod habetur.

Super Questionis centesima sexagesima secundae Araculum quartum.

In artic. 4. eiusdem centesimae sexagesimae secundae quaest. dubium ex Martino quaest. 5. de superbia occurrit, ubi recitatur haec doctrina dicit, Hac opinio Thomae est pulchra, & bene moralis, sed tamen calumnialis multipliciter videtur. Primo, quia Gregorius non superbiae, sed arrogantiae species ponere videtur: arrogantia autem est superbiae una species. Immo Iuliano de summo bono, distinguunt eam a superbia ut speciem a specie, & dicit arrogantiam ex superbia nasci, & non e contra. Et confirmatur, quia stat aliquid esse uere superbium, & tamen nihil sibi arrogare. Probatur Theologus excellens alios notabiliter recognoscentes a Deo ex gratia scientiam habere, despicies tamen alios itaquam nihil scientes, est uere superbus, ut pore sua excellentiam contempnam amans, & tamen nihil sibi arrogat. Praeterea, si aliquis impudenter iactet bona quae habet ob amorem propriae excellentiae in contemptum aliorum, talis est uere superbus, & tamen nihil sibi arrogat. Secundo, non videtur Thomas bene fundasse istas arrogantiae species: quoniam ipse duo cum proponat in superbia inueniri, bonum, & excellentiam consequentem ad bonum, omnes species ex parte boni assignat ex triplici, aut quadruplici consideratione boni. Et ex primo modo accipit tertiam speciem, qua quis aestimat se habere bonum, quo caret. Contra, si dicitur aliquis uere de se aestimans quantum

4. dist. 48. q. 3. artic. 4. Et Mal. q. 3. artic. 4. Et 1. cor. 4. lec. 2. Et 1. Eub. 5. * In lib. 23. Moral. cap. 7. in priac.

q. 110. art. 2.

Lib. 14. c. 6. 4. com. 5.

In lib. de similit. c. 24.

In trac. de 13. grad. humilitatis in med. & de Ansepe.

Ad quartum sic procedit. Vt quod inconuenienter assignentur quatuor superbiae species, quas Grego. assignat 23. Moral. * dicens. Quatuor quippe sunt species, quibus omnis tu mor arrogantium demonstrat, cum bonum aut a semetipsis habere se aestimat: aut si sibi datum desuper credit, pro suis hoc accepisse meritis putant: aut cum iactant se habere quod non habent: aut despectis ceteris singulariter uideri appetunt habere quod habent. Superbia enim est uitium distinctum ab infidelitate, sicut etiam humilitas est uirtus distincta a fide: sed quod aliquis aestimet bonum se non habere a Deo, uel quod bonum gratia habeat ex meritis proprijs, ad infidelitatem pertinet. ergo non deberet poni species superbiae.

1. Praet. Idem non debet poni species diuersorum generum: sed iactantia ponitur species maledicij, ut supra habitum est. * ergo non debet poni species superbiae.

2. Praet. Quaedam alia uerba ad superbiam pertinere, quae hic non connumerantur. dicit. n. Hier. quod nihil est tam superbum, quam ingratum uideri. & Augustinus dicit 14. * de ciuit. Dei, quod excusare se de peccato commisso, ad superbiam pertinet. Presumptio etiam, qua quis tendit ad asequendum aliquid quod supra se est, maxime ad superbiam pertinere uidetur. Non ergo sufficienter praedicta diuisio comprehendit superbiae species.

3. Praet. Inueniunt alie diuisiones superbiae. Diuidit. n. * Anselmus exaltationem superbiae dicens, quod quaedam est in uoluntate, quaedam in sermone, quaedam in operatione. Bernardus etiam ponit duodecim gradus superbiae, qui

ad quantitatem diuitiarum, praefert se propter diuitias uiris doctis, est superbus, & tamen non arrogat sibi bonum, ex quo sequitur excellentia, sed tantum excellentiam ipsam. ergo tertia species non sufficienter assignatur penes arrogantiam boni, ad quod consequitur excellentia. Et confirmatur, quia defensio peccatorum, rebellio, libertas, conuictio peccandi, sunt gradus superbiae secundum Bernardum: & tamen non omnis defendens peccata &c. arrogat sibi bonum quod caret: sed hac quandoque contingunt ex arrogata excellentia.

Lib. 23. c. 7.

Lib. 23. Mor. c. 7. a princ.

Art. 1. & 3.

¶ Ad haec dicitur, quod arrogantia dupliciter sumi potest. Primo, pro actu superbiae: quilibet enim superbus aliquo modo sibi tribuit quod caret. Et quia consentaneum est ut actus ponatur quandoque pro uitio cuius est actus, inde est quod Grego. superbos arrogantes uocauit. Falsum est ergo quod non superbia species ponat: nec Isidor. distinxit ut speciem a specie, sed ut actum a uitio, uel ut actum secundarium a primario, pura, quia primus superbiae actus, quo superbia dicitur, est superbire: & ex hoc nascitur arrogare sibi quod caret.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod non stat aliquem esse superbum, & nihil sibi arrogare.

¶ Et ad probationem primam de superbia theologi, respondetur quod arrogat sibi maiorem excellentiam quam habeat: quoniam attribuit sibi excellentiam, ut rationem despiciat aliorum, tamquam alij nihil sint in comparatione ad ipsum. Cōstat autem quod longe maior aestimatur excellentia quae aestimatur tanta, ut in comparatione eius alij quasi nihil sint. Sicut in ueritate excellentia illa, cuius comparatione caetera offuscantur, & quasi nihil sunt, longe maior est secundum ueritatem quam alia; unde & diuinam iustitiam commendantes dicimus. Vniuersa iustitia nostrae quasi pannus menstruatus: & per hoc patet solutio secundi casus de superbia iactatoris. Eadem siquidem ratione apprehenditur excellentiam suam maiorem, & utitur illa ut maiore quam sit, quia ut ratione despiciat aliorum. Vterque tamen horum peccat secundum quartam superbiae speciem, proprie loquendo: quia non penes bonum habitum, sed penes modum habendi illud bonum aestimatio excellentiam fundat. Aestimat siquidem uterque bonum quod habet ita illustrius habere, ut caeteri obscuretur coram eo. Quarta autem species penes modum habendi sumitur, ut patet in littera.

¶ Ad secundum dicitur, quod auctor bene fundauit species istas, explicans & obiectum superbiae, quod excellentia est, & causam illius, quae est bonum habitum: & ad radices attingens ex bono quod est causa diuersarum specierum, appetitum excellentiae monstrant. Ad id autem quod obijciunt contra tertiam speciem, quia inuenitur sibi arrogare excellentiam & non bonum respondetur dupliciter. Primo, per interemptionem: & ad casum de arrogantia diuitis dicitur, quod talis, licet non arroget sibi plus diuitiarum quam habeat, arrogat tamen sibi plus boni secundum diuitias, quam habeat. Aestimat enim se maiorem esse ex diuitijs quam sit ex illis: quoniam aestimat se ex diuitijs tantum, ut alij obsecrentur in coparatione sui: & super tali estimatione fundatur appetitus excellentiae, & contemptus aliorum: & si peripicacius uideatur, aestimat se habere ex diuitijs bonum quod non habet, quod aestimat se habere bonum, in cuius comparatione obsecrari sint caeteri. Et propterea directe peccat secundum tertiam speciem: quoniam super estimatione boni non habita, excellentiae appetitus fundatur. Secundo dicitur, quod quia eiusdem moris est attribuire sibi uel bonum quod caret, uel excellentiam qua caret, & haec naturaliter se habent ut effectus & causa: ideo auctor explicando tertiam speciem per bonum falso attributum, reliquit

pro manifesto ad eandem speciem. Speciem autem uiam abique fundamentis aliam non habet: quia semel responso facti sortis prima auctoritate inuenitur.

¶ Ad confirmationem de defensione peccatorum dicitur, quod arrogantia dicitur dupliciter sumi potest. Primo, pro actu superbiae: quilibet enim superbus aliquo modo sibi tribuit quod caret. Et quia consentaneum est ut actus ponatur quandoque pro uitio cuius est actus, inde est quod Grego. superbos arrogantes uocauit. Falsum est ergo quod non superbia species ponat: nec Isidor. distinxit ut speciem a specie, sed ut actum a uitio, uel ut actum secundarium a primario, pura, quia primus superbiae actus, quo superbia dicitur, est superbire: & ex hoc nascitur arrogare sibi quod caret.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod non stat aliquem esse superbum, & nihil sibi arrogare.

¶ Et ad probationem primam de superbia theologi, respondetur quod arrogat sibi maiorem excellentiam quam habeat: quoniam attribuit sibi excellentiam, ut rationem despiciat aliorum, tamquam alij nihil sint in comparatione ad ipsum. Cōstat autem quod longe maior aestimatur excellentia quae aestimatur tanta, ut in comparatione eius alij quasi nihil sint. Sicut in ueritate excellentia illa, cuius comparatione caetera offuscantur, & quasi nihil sunt, longe maior est secundum ueritatem quam alia; unde & diuinam iustitiam commendantes dicimus. Vniuersa iustitia nostrae quasi pannus menstruatus: & per hoc patet solutio secundi casus de superbia iactatoris. Eadem siquidem ratione apprehenditur excellentiam suam maiorem, & utitur illa ut maiore quam sit, quia ut ratione despiciat aliorum. Vterque tamen horum peccat secundum quartam superbiae speciem, proprie loquendo: quia non penes bonum habitum, sed penes modum habendi illud bonum aestimatio excellentiam fundat. Aestimat siquidem uterque bonum quod habet ita illustrius habere, ut caeteri obscuretur coram eo. Quarta autem species penes modum habendi sumitur, ut patet in littera.

¶ Ad secundum dicitur, quod auctor bene fundauit species istas, explicans & obiectum superbiae, quod excellentia est, & causam illius, quae est bonum habitum: & ad radices attingens ex bono quod est causa diuersarum specierum, appetitum excellentiae monstrant. Ad id autem quod obijciunt contra tertiam speciem, quia inuenitur sibi arrogare excellentiam & non bonum respondetur dupliciter. Primo, per interemptionem: & ad casum de arrogantia diuitis dicitur, quod talis, licet non arroget sibi plus diuitiarum quam habeat, arrogat tamen sibi plus boni secundum diuitias, quam habeat. Aestimat enim se maiorem esse ex diuitijs quam sit ex illis: quoniam aestimat se ex diuitijs tantum, ut alij obsecrentur in coparatione sui: & super tali estimatione fundatur appetitus excellentiae, & contemptus aliorum: & si peripicacius uideatur, aestimat se habere ex diuitijs bonum quod non habet, quod aestimat se habere bonum, in cuius comparatione obsecrari sint caeteri. Et propterea directe peccat secundum tertiam speciem: quoniam super estimatione boni non habita, excellentiae appetitus fundatur. Secundo dicitur, quod quia eiusdem moris est attribuire sibi uel bonum quod caret, uel excellentiam qua caret, & haec naturaliter se habent ut effectus & causa: ideo auctor explicando tertiam speciem per bonum falso attributum, reliquit

bia, constat quia est inordinatus appetitus propter bonum.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod sicut de peccato dicitur, est ex auctore in 15. q. de malis, quod inordinatus appetitus contingere dupliciter, scilicet ex parte appetentis inordinato, & ex parte obiecti inordinato. In parte appetentis inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus.

I In eodem quoque in ratione ad quartum dicitur supra occurrit, quaeque hoc auctori dicitur, siquidem illa quae ponit. Anselmus, superbia est sum peccati cuiuslibet, quod primo, comitatur inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum. Primo, Nullum opus immediate subordinatum inordinatum appetitum, quae primo & per se inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus.

K In eodem quoque in ratione ad quartum dicitur supra occurrit, quaeque hoc auctori dicitur, siquidem illa quae ponit. Anselmus, superbia est sum peccati cuiuslibet, quod primo, comitatur inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum. Primo, Nullum opus immediate subordinatum inordinatum appetitum, quae primo & per se inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum, & inordinatum appetitum. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus. Et in parte obiecti inordinato, siquidem actus appetentis sunt ita quatuor species: inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus, inordinatus appetitus.

verbis. ergo. Quinto, Omne illud opus, per quod perficitur ali-

quod peccatum, est finis uolitionis, quae primo & per se est pec-

cautum: sed opus superbum non est finis uolitionis excellentiae, quia non ideo amo excellentiam, ut superbe faciam & operer, sed econtra superbe facio & operor, ut supereminam & excel-

lens uidear. Maior patet: quia ideo uis luxurians, ut luxurians, & non ideo luxurians, ut uelis luxurians.

Ad horum euidenciam pramittenda sunt duo, primum est, quod distinctio peccati secundum progressum peccati dupliciter inuenitur, scilicet perfecte, & imperfecte. Perfecite quidem, quando secundum omnes subordinatos ordine originis & malitiae gradus fit, ut si primo concipitur in corde: secundo, exprimitur ore: tertio, con-

sumitur opere. Imperfecite autem, quando progressus attenditur secundum distinctos gradus, sed non subordinatos secundum ordinem originis, aut malitiae, ut si peccetur in corde, uel in ore, uel opere: sed non ita quod unum oriatur ex alio, puta, si in corde habetur delectatio morosa, in ore locutio turpis, sed non propter illam delectationem morosam in opere sunt actus turpes, nec sunt effectus uerborum turpium humilium, quippe distinctio est secundum progressum peccati pro tanto distinctio fit secundus gradus, quibus progressus peccatum, scilicet, cor, sermo, & opus. Sed imperfecte, quia deest ordo originis unius ab alio, & ordo per se malitia: quoniam in huiusmodi distinctione, per se loquendo, non potest fingi quod eorum sit gradus. Est tamen in hac distinctione alius tacitus per se progressus a corde immediate, scilicet malitia sermone a corde malo, & mali operis a corde malo: & hic etiam, quia utrobique deest unus gradus, imperfectus est. Et si huiusmodi, quod imperfectum reducitur ad perfectum, uidebitur quod quae cumque harum distinctionum potest merito uocari distinctio secundum progressum peccati. Secundum est, quod unum uel utrumque potest perfecte progredi per omnes gradus ab inuis ad extra ordinate uelque ad consummationem operis, dupliciter. Primo, per subiecta uerba & opera non aliter bona, nec mala moraliter. Secundo, per uerba & opera alias bona, uel mala moraliter. Exemplum primi. Si quis uult primo furari, deinde ad hoc loquitur, tertio uadit furatum, & furatur. Nam locutio non est aliter mala moraliter, nisi quia inficitur deformitate fur-

modo, ex parte modi habendi, prout excellentior aliquis reddi- tur ex hoc, quod bonum aliquod excellētius ceteris possidet. Unde ex hoc etiam fertur inordina- te appetitus in propriam excel- lentiam: & secundum hoc sumi- tur quarta superbia species, quae est cum alijs despectis singu- lariter uult uideri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uera aestimatio potest cor- rumpi dupliciter. Vno modo, in uniuersali: & sic in his quae ad finem pertinet, corrumpitur ue- ra aestimatio per infidelitatem. Alio modo, in aliquo particu- lari eligibili: & hoc non facit in- fidelitatem, sicut ille qui fornicatur, aestimat pro tempore illo bonum esse sibi, fornicari. Nec tamen est infidelis, sicut esset si in uniuersali diceret fornicatio- nem esse bonam: & ita etiam est in proposito. Nam dicere in uni- uersali aliquod bonum esse quod

teriori, & alia malitia morali, quia est sermo alias malus, & opus alias malum; ideo in secundo modo concurrunt duae uolitiones formaliter, uel aequaliter ex parte materiae. His praemissis, ad propositum descendendo de superbia, dicimus, & quod superbia potest distingui secundum progressum peccati & perfecte, & imperfecte. Perfecite quidem, ut cum quis primo appetit inordinate excellere in dominio, deinde ad hoc loquitur, & demum ad hoc dando operam, assequitur excellentiam domini. Imperfecite autem, ut si quis in corde uel meat excessum se putando, uel uerbis cel- stitudinem iactet, uel factis excellentiam demonstrat, quae, ut Martinus ait, est distinctio Anselmi: & quod superbia potest progredi per omnes gradus ordinate tam per actus exteriores non alias malos moraliter, quam per actus alios malos moraliter. Nam si quis appetat inordinate excellere in scientia, & deinde ad hoc loquatur non alias mala, & faciat, pura, uadat ad audiendum uros doctos &c. & tadem consequatur excellentiam appetitam, iste progressus est in superbia sine alias malis medijs. Si quis, ut Nabuchodonosor, eleuetur in corde, & deinde dicat se omnem uelle terram suo imperio subiugare, & demum per Holofernem perficiat, ista superbia sine progressum per mala media facit.

AD SECUNDVM dicendum, quod iactantia ponitur species mendacij quantum ad exteriorem actum, quo quis falso sibi attribuit quod non habet: sed quantum ad interiorum cordis arrogantiam ponitur a Greg. * species superbiae.

AD TERTIVM dicendum, quod ingratus est, qui sibi attribuit quod ab alio habet: unde duae primae superbiae species ad ingratitudinem pertinent. Quod autem aliquis se excuset de peccato quod habet, pertinet ad tertiam speciem; quia per hoc aliquis attribuit sibi bonum innocentiae, quod

cellentiam appetitam, iste progressus est in superbia sine alias malis medijs. Si quis, ut Nabuchodonosor, eleuetur in corde, & deinde dicat se omnem uelle terram suo imperio subiugare, & demum per Holofernem perficiat, ista superbia sine progressum per mala media facit.

Ad primum ergo & secundum argumentum negatur tam maior, quam minor. Maior quidem, quia nihil obstat progressui peccati meditatio uolitionum ex parte materiae, ut patet ex dictis. Minor uero, quia superbia & sine media uolitione alterius moralis mali, & cum media uolitione alterius moralis mali ex parte materiae potest progressum perficere: & quod non obstat aliqua media uolitione, non solum ex dictis patet, sed ex hoc, quod est impossibile peccatum aliquod progredi sine uolitione uerborum & factorum, quae est alia formaliter, uel aequaliter a uolitione finis.

Ad tertium dicitur, quod illa diuisio luxuriae esset etiam secundu- dum progressum peccati, quamuis imperfecte. Et si replicetur, quod author loquitur de progressu perfecto, respondetur quod author, ut erat excellentis ingenij, distinctionem Anselmi arguendo summavit ad gradus cordis, oris, & operis, ut patet in quarto argumento literae, & respondendo imperfectum ad perfectum non reduxit, assignando penes quid progressus perfectus attenditur ex hoc uolens intelligi etiam progressus imperfectos ex perfecti participatione iudicandos.

Ad quartum dicitur, quod maior est uera de progressu perfecto, non autem de progressu imperfecto, & quod distinctio Anselmi de progressu imperfecto habita est.

Ad quintum negatur minor, quando superbia progreditur perfecte. Nam uolens excellere, uult excellere ut excellat, & non econtra: & similiter loquitur ut excellat, non ut uelit excellere: & operatur ut assequatur ut excellat, supereminat, & non ut uelit excellere, & supereminere: nec ut appareat, tanquam hoc sit finis, quia apparet, finis est uanæ gloriae, & effectus superbiae. Et ideo superbus operatur ut appareat tanquam propter finem secundarium & mediatum, scilicet per inanem gloriam, sed ut sit saltem in oculis suis excessus, & supereminens, ut propter proprium finem.

In eadem repositione ad quartum in calce, non turberis scitu- pulose in illis uerbis, Consuetudo peccandi, quae implicat Dei contemptum: quoniam non formaliter, sed interpretatiue consuetudo peccandi mortaliter Dei contemptum implicite continet. Apparet enim in quod legislatorem, punitorem, monitorem, praemiatoremque contemnat: qui continue transgredi non cessat: quoniam si magnificeret illum, uideret sepe, abline-

Loco citato in argum. 1.

ret

et multoties ex illius reuerentia. Non tamen est ibi proprie con-
tempus De iqua ex infirmitate subiecti iam passionibus animi
contempto peccandi fit, iuxta illud Augustini. Dum seruitur li-
bidini, facta est consuetudo.

¶ *Super Questionis
centesima sexagesi-
ma secunda Articuli
quintum.*

In articulo quinto eiusdem quæstio-
nis dubia multa oc-
culta occurrunt ex
Martino in quæstio-
ne secunda, de super-
bia. Primum est circa
rationem, quare super-
bia est peccatum mor-
tale, quia scilicet im-
portat non subijci ho-
minem Deo &c. Co-
tra, inquit: Non om-
nis se non conformans
legi diuinæ, peccat
mortaliter. ergo non
omnis, qui se extollit
supra id quod est sibi
præfixum secundum
regulam diuinam, peccat
mortaliter. ergo hoc non
est sufficiens ratio, ut
superbia sit peccatum
mortale. Antecedens
probat, quia peccans
uenialiter tantum, non
se conformat legi diuinæ.
¶ Secundo, Vanus &
ambitiosus peccant
aliquando uenialiter,
& tamen ita peccando
non appetunt secundum
id quod est eis præfixum
secundum regulam, &
mensuram diuinam. ergo
hoc non est sufficiens
ratio, propter quam
aliquod peccatum sit
mortale.
¶ Tertio, stat aliquem
de se æstimare super
id quod est sibi con-
stitutum secundum
regulam diuinam, &
non peccare mortali-
ter. ergo hæc ratio
non est sufficiens ratio
peccati mortalis in
superbia. Antecedens
probat, quia stat aliquem
hoc modo sic de se æstima-
re, & contra nullum
præceptum diuinum
peccare: quod probatur
inducendo per
singula præcepta diuina.
¶ Quarto, non quodlibet
auctori à Deo, est peccatum
mortale. ergo nec omnis
defectus subiectionis ad
Deum, est peccatum mor-
tale. Antecedens probatur,
quia non quilibet auctori
à Deo fit per actum nolendi,
sed aliqua fit per negationem
actus volendi in re &
pro tempore, in qua &
pro quo non tenemur
conuerti ad Deum sub
pœna peccati mortalis.
¶ Subdit postea Martinus
responsionem ad authoritatem
Apostoli in littera dicens,
quod si concluderet magis
concluderet de inani gloria
quæ superbia, quæ sit peccatum
mortale.
¶ Secundum dubium est
circa rationem quasi aliam,
quare superbia est peccatum
mortale, quia scilicet est
contemptus Dei, ut au-
thor dicit expresse in sequenti
art. Contra inquit Martinus,
non omnis superbia est
contemptus Dei. ergo non
omnis superbia

non habet. Quod autem aliquis
presumptuosè tēdat in id quod
supra ipsum est, præcipue vide-
tur ad quartam speciem pertine-
re, secundum quam aliquis vult
alijs præferri.

AD QVARTVM dicendum, quod
illa tria quæ ponit Anselmus ac-
cipiuntur secundum progres-
sum peccati cuiuslibet, quod pri-
mo corde concipitur, secundo
ore profertur, tertio opere perficitur.
Illa autē duodecim quæ ponit
Bernardus, sumuntur per op-
positum ad duodecim gradus
humilitatis, de quibus supra
habitu est. Nam primus gradus
humilitatis est corde & corpore
semper humilitatem ostendere
defixus in terram aspectibus, cui
opponitur curiositas, per quam
aliquis curiosè vbique & inordi-
nate circumspicit. Secundus gra-
dus humilitatis est, ut pauca ver-
ba & rationabilia loquatur ali-
quis non clamorosa uoce, contra
quem opponitur leuitas men-
tis, per quam scilicet homo superbe
se hēt in uerbo. Tertius gradus
humilitatis est, ut non sit facilis
& promptus in risu, cui opponi-
tur inepta lætitia. Quartus gra-
dus humilitatis est taciturnitas
vsq; ad interrogationē, cui op-
ponitur iactantia. Quintus gra-
dus humilitatis est tenere, quod
cōis regula monasterij habet,
cui opponitur singularitas, per
quam scilicet aliquis sanctior
vult apparere. Sextus gradus
humilitatis est credere & pronun-
tians se omnibus uiliorem,
cui opponitur arrogantia, per
quam scilicet homo se alijs præfert.
Septimus gradus humilitatis
est ad oīa inutile & indignum
se confiteri, & credere, cui oppo-
nitur presumptio, per quam ali-
quis reputat se sufficientem ad
maiora. Octauus gradus humili-
tatis est confessio peccatorum,
cui opponit defensio eorundē.

ex illa causa constituitur peccatum mortale.
Stat aliquem nullo modo contemp-
tum quam manus contemnit eum, & tamen de
forte prælatum, aut principem suum, ergo non
ni peccato superbie potius Deo contemptus.

Nonus gradus humilitatis est in
duris & asperis patientiam am-
plecti, cui opponitur similitudo
confessio, per quam scilicet ali-
quis non vult subire penam pro
peccatis, quæ simulate confite-
tur. Decimus gradus humilitatis
est obedientia, cui opponitur
rebellio. Undecimus gradus hu-
militatis est, ut homo non dele-
ctetur facere propriam uoluntatem:
cui opponitur libertas per
quam scilicet homo delectatur
libere facere quod uult. Vltimus
autem gradus humilitatis est timor
Dei, cui opponitur peccandi
cōsuetudo, quæ implicat Dei
contemptum. In his autem duo-
decim gradibus tanguntur non
solum superbie species, sed etiā
quædam antecedentia & conse-
quentia, sicut etiam supra de hu-
militate didicimus.

ARTICVLVS V.

Utrum superbia sit peccatum mortale.

AD QUINTVM sic proce-
ditur. Videt quod super-
bia non sit peccatum mortale.
Quia super illud Psalm. 7. Do-
mine Deus meus si feci istud,
dicit glossa. scilicet uniuersale
peccatum, quod est superbia.
Si igitur superbia esset peccatum
mortale, omne peccatum esset
mortale.

¶ 2 Præter. Omne peccatum con-
trariatur charitati: sed superbia
non videtur contrariari charitati
neque quantum ad dilectionem
Dei, neque quantum ad dilectionem
proximi: quia excellentia
quam quis inordinate per super-
biam appetit, non semper con-
trariatur honori Dei, aut utilitati
proximi. ergo superbia non
est peccatum mortale.

¶ 3 Præter. Omne peccatum mor-
tale contrariatur uirtuti: sed su-
perbia non contrariatur uirtuti,
sed potius ex ea oritur: quia ut

humilitas appetitur tendentem in excellentiam
do illi modum diuine subiectionis. Ac per hoc
uni proprie excellentie apponit immo continentiam
diuinam subiectionem. Et hinc proponitur
ra littera, si prospectus q' auctoritas & uoluntas
cipienda est, ad manus seruandum qualis est illa
alpernando eam superbia.

¶ Ad primum argumentum Martinus respondet
consequenter, intelligendo consequenter argum-
su authoris, contra quem dicitur esse argum-
se expreta subiectione diuina, peccatum mortale.

¶ Ad secundum dicitur, quod uanus & contemp-
tiosus ex repulsa diuine subiectionis & contemp-
positum, sed iuxta primum sententiam argum-

¶ *procedit
art. 6.*

Ad tertium dicitur, quod in tali estimatione & appetitu quam do est peccatum ueniale, non est superbia nisi materialiter, & propterea non est mirum.

Ad quartum dicitur, quod antecedens est falsissimum, nisi abutatur uocabulis. Et ad probationem negatur quod sit possibile homini auerti a Deo

Greg. dicit 34. * Moral. aliquando homo ex summis celestibusque uirtutibus intumescit. ergo superbia non est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod Gregor. in eodem lib. * dicit, quod euidentissimum reprobatorum signum superbia est: at contra humilitas electorum: sed homines non sunt reprobi pro peccatis uenialibus. ergo superbia non est peccatum ueniale, sed mortale.

RESPON. Dicendum, quod superbia humilitati opponitur. Humilitas autem proprie respicit subiectionem hominis ad Deum, ut supra dictum est. Vnde contrario superbia proprie respicit defectum huius subiectionis, secundum scilicet quod aliquis se extollit supra id quod est sibi praefixum secundum diuinam regulam, uel mensuram: contra id quod Apostolus dicit 2. ad Cor. 10. Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram qua mensus est nobis Deus. Et ideo dicit Eccle. 10. Initium superbiae hominis, apostatare a Deo: quia secundum hoc radix superbiae consideratur, quod homo aliquando non subijcitur Deo, & regulae ipsius. Manifestum est autem, quod hoc ipsum quod est non subijci Deo, habet rationem peccati mortalis: hoc enim est auerti a Deo.

Vnde consequens est quod superbia secundum genus suum est peccatum mortale. Sicut tamen in alijs, quae ex suo genere sunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, sunt aliqui mortui qui sunt peccata uenialia propter eorum imperfectionem, & non nisi uenialia reputantur. Et hoc habet in moralibus semper pra oculis, si non uis falli.

Ad solutionem autoritatis apostolicae dicitur, quod auctoritas non est allata, ut ex ea concludatur superbia esse peccatum mortale, sed ut ex ea patet qualis est subiectio quam aspernatur superbia, scilicet quod est subiectio ad Deum mensurate distribuentem. Et quoniam aspicere ad diuinam subiectionem, non est inanis gloria, sed superbia: ideo auctoritas magis ad superbia quam inane gloriam ex hac parte spectat.

Ad secundum debium, quod quia de propositione posita in littera sequentis articuli est, debet illo deferri, tamen in praesentiarum respondendum duxi, & propter coincidentiam rationis, ut patet, & propter arguentem, qui ad questionem praesentis articuli reuertit propositionem illam. Cum igitur arguitur primo, quod non omnis superbia est contemptus Dei, negatur: & dicitur quod si superbia ex propria sui generis ratione habet quod sit contemptus subiectionis ad Deum, sicut humilitas habet quod sit amplexus subiectionis ad Deum. Contemptus autem subiectionis

nis ad Deum, & contemptus Dei, ut synonyma sunt in proposito. Et ideo dixi, quod est unam ratio illa, & praecedens quare superbia est peccatum mortale.

Ad probationem dicitur, quod ut iam tactum est, sicut detractio formaliter alienam famam laedit ex intentione laedendi famam, & tamē detractio materialiter, quae ibi conuincitur: ita superbia formaliter importat ex spreta diuina subiectione appetitum excellentiae propriae. Et propterea cum quis proximum ex illa radice spernit, superbia formaliter est. Cum uero proximum spernit contemptu spectante ad superbiam, & non ex illa radice, si notabiliter contemnit, ad superbiam speciem redit, sicut imperfectum ad perfectum. Communiter siquidem iste similiter intendit imphicite abijcere diuinam subiectionem in appetitu propriae excellentiae: sicut ille detractor materialiter conuincitur intendere imphicite laesionem famae. Ex hoc patet solutio secunda. Dixi autem si contemptus spectat ad superbiam: quia sicut sunt multae species uirtutum circa honoratum proximi, puta, pietas, obsequantia &c. ita sunt opposita illis uicia circa dehonorationes, seu contemptus proximi.

quia scilicet praue nit rationis iudicium, & sunt praeter eius consensum: ita etiam & circa superbiam accidit quod aliqui motus superbiae sunt peccata uenialia, dum eis ratio non consentit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, superbia non est uniuersale peccatum per suam essentiam, sed per quandam redundantiam, in quantum scilicet ex superbia omnia peccata oriri possunt. Vnde non sequitur quod omnia peccata sint mortalia, sed solum quantum oriuntur ex superbia completa, quam diximus esse peccatum mortale.

AD SECUNDUM dicendum, quod superbia semper quidem contrariatur dilectioni diuinae, in quantum scilicet superbus non se subijcit diuinae regulae prout oportet. Et quandoque etiam contrariatur dilectioni proximi, in quantum scilicet aliquis inordinate se praefert proximo, & ab eius subiectione se retrahit, in quo etiam derogatur diuinae regulae, ex qua sunt hominum ordinis instituti, puta scilicet uniuersorum sub alio esse debet.

AD TERTIUM dicendum, quod superbia non oritur ex uirtutibus sicut ex causa per se: sed sicut ex causa per accidens, in quantum, si aliquis ex uirtutibus occasione superbiae sumit. Nihil autem prohibet quin unum contrarium sit alterius causa per accidens, ut dicitur in 8. * Physicorum. Vnde et de ipsa humilitate aliqui superbiunt.

ARTICULVS VI.

Utrum superbia sit grauissimum peccatorum.

AD SEXIMUM sic proceditur. Videtur quod superbia non

esse Deo, quam non subijci illi: superbia tamen non attenditur in littera penes praesentem Deo, sed penes non subijci Deo: & ratio est, quia sermo est de superbia, quae est uirtutum humanum, sicut & de ceteris uitijs. Constat autem inter humana uirtutes computari contemptum subiectionis ad Deum. Sed quod aliquis in tantum exorbitet, ut uelit praesentem Deo, hoc plus quam uitijs expectat namque hoc ad bestialitatis ordinem. Est igitur superbia humanum uirtutum, quae subiectionem ad Deum aspernatur, quam humilitas amplectitur. Est & superbia plusquam diabolica, quae & Deo praesentem appetit, de qua scriptum est, Superbia corum qui te oderunt, ascendit semper. Rarissimi enim sunt odio habentes Deum, quorum superbia habet pro materia conculationem, & quicquid semper peius occurrit deitati, quam & calamus, & lingua, & cogitatio horret.

Super Quaestio. 162. Artic. sextum.

In art. 6. eiusdem 162. quaestio. dubium ex Martino in quaestio. 3. de superbia occurrit contra hanc dictam auctoritatem, scilicet Superbia

Art. 5. huius quest.

Lib. 8. text. 5. com. 2.

Infra art. 7. ad 4. & Pf. 18. in Et 2. cor. 12. 16. 3.

perbia ex parte conuersionis non habet quod sit maximum peccatorum...

dicimus, quod ex hoc quod peccatum est maximum...

fit grauissimu peccatoru. Quanto enim aliquod peccatum difficilius cauetur...

cati. Ex parte autem conuersionis non habet superbia quod sit maximum peccatorum...

in 3. regu. & incipit: Ante omnia fratres...

Lib. 8. c. 10. circa principium to. 5.

Q. preced. 11. 5.

¶ 2 Præ. Maius malum maiori bono opponitur, ut Philo. dicit 8. Ethicorum...

¶ 3 Præ. Maius malum non punitur per minus malum sed interdum superbia punitur per alia peccata...

¶ 3 Præ. Maius malum non punitur per minus malum sed interdum superbia punitur per alia peccata...

¶ 3 Præ. Maius malum non punitur per minus malum sed interdum superbia punitur per alia peccata...

SED CONTRA est, quod super illud Psalm. 118. Superbi inique agebatur usquequaque...

SED CONTRA est, quod super illud Psalm. 118. Superbi inique agebatur usquequaque...

RESPON. Dicendum, quod in peccato duo attenduntur, scilicet conuersio ad commutabile bonum...

RESPON. Dicendum, quod in peccato duo attenduntur, scilicet conuersio ad commutabile bonum...

Ad secundum dicitur, quod sicut peccare ex passione excludit peccare ex electione...

Ad secundum dicitur, quod sicut peccare ex passione excludit peccare ex electione...

In responsione ad primum dicitur, quod in peccato duo attenduntur, scilicet conuersio ad commutabile bonum...

In responsione ad primum dicitur, quod in peccato duo attenduntur, scilicet conuersio ad commutabile bonum...

est Greg. 14. moralium. Et ideo hoc dictum Thomae non videtur sanctorum dictis consonum. Secundo, motus superbiae est unicuique naturalis scilicet, ergo superbia, etiam cognita difficile caueatur. Antecedens probatur: quia unicuique naturalis feruar in amore sui, & propriae excellentiae, quam in concupiscitiam vel quodlibet aliud. Tercio, non solum prima difficultas, sed propter vehementiam impugnationis, sed etiam tenenda, scilicet propter latentiam vitij diuinitate peccati, ergo distinctio illa non soluit. Antecedens patet, quia quanto tenentior est latentior, ceteris paribus, succumbens minus grauius peccat.

Ad euentiam horum scio, quod in litera auctor inuenit hanc distinctionem, peccatum ad euentiam difficile dupliciter, scilicet simpliciter, vel pro tali statu: & docet quod peccatum ad euentiam difficile propter magnitudinem impugnationis, est simpliciter difficile ad euentiam: & propterea minus graue. Peccatum vero ad vitandum difficile propter latentiam, est difficile ad vitandum pro statu latentiae, & pro tunc est ex hoc minus graue. Non autem tenent simpliciter minus graue, quia pro aliquo statu, scilicet quo cognitum est, illius motus est facile ad vitandum, & sic ponitur superbia inter difficile vitabilia non simpliciter, sed pro statu latentiae sui motus, & inter facile vitabilia pro statu quo deprehensus est illius in motus.

Ad primam igitur obiectionem dicitur, quod deficit dupliciter. Primo, quia difficultas cognoscendi in se motum superbiae non facit difficile vitabile simpliciter, sed pro statu latentiae: quoniam difficultas ista non spectat ad peccatum ipsum, sed cognitionem eius.

Secundo, quia magis ac magis excecere mentem conuenit superbiae non secundum se, sed ex negligentia hominis amplexantis, & augmentans ipsam in se. Secundo autem noster est de difficultate vitandi peccatum secundum se, non ex parte negligentiae nostrae. Patet autem hanc esse doctrinam Greg. quoniam dicit, Vitium superbiae mox ab ipsa radice obseruandum est, ut cum latentior oriatur, tunc uigilanter abscindatur, ne proiecta urgeat, & visu roboretur &c. Et sic sanctorum dictis consona patet doctrina haec.

Ad secundum dicitur, quod licet motus superbiae ex parte conuersionis ad commune bonum, sit naturalissimus ex parte animae rationalis, qua uidentur maxime appetere excellentiam, ex parte tamen auersionis, in qua compleitur ratio vitij, non est huiusmodi naturalis: & ideo hinc non habetur quod vitium superbiae sit difficile simpliciter, quia non habetur quod sit naturale.

quāuis hinc habeatur quod appetitus excellentiae propriae est naturalis, sed hoc non est malum. Ad tertium dicitur, quod utraque difficultas minuit de grauitate, sed diuersimode. Nam prima simpliciter, secunda pro statu: & propterea solutio non ruit, sed est solida.

Ad tertium dicendum, quod sicut in syllogismis ducētibz ad impossibile quāque aliquis conuincitur per hoc, quod ducitur ad inconueniens magis manifestū: ita et ad conuincendū superbiae hominum Deus aliquos punit, pmittens eos ruere in peccata carnalia, quae etiam sunt inuiciora, tū manifestiorē turpitudinem continent. Vnde Isid. dicit in lib. 6. de summo bono, of vitio deteriore est superbia, seu pro quod a summis personis, & primis assumitur, seu quod de opere iustitiae, & uirtutis exoritur, minusque culpa eius sentitur. Luxuria uero carnis ideo notabilis omnibus est, quoniam statim per se turpis est, & tamen dispensante Deo superbia minor est: sed quod detinetur superbia, & non sentit, labitur in carnis luxuriam, ut per hanc humiliatus a confusione exurgat, ex quo etiam patet grauitas superbiae. Sicut enim medicus sapiens in remedium maioris morbi patitur infirmum in leuiorem morbum incidere, ita etiam peccatum superbiae grauius esse ostēditur ex hoc ipso, quod pro eius remedio Deus pmittit ruere homines in alia peccata.

Ad secundum dicendum, quod oppositio vitij ad uirtutem attendit secundum obiectum, quod consideratur ex parte conuersionis: & secundum hoc superbia non habet quod sit maximum peccatorum, sicut nec humilitas, quod sit maxima uirtutum: sed ex parte auersionis est maximum, utpote aliis peccatis magnitudinem praestans. Nam per hoc ipsum infidelitatis peccatum grauius redditur, si ex superbia contemptu procedat, quod si ex ignorantia, uel infirmitate pueniat: & idem dicendum est de desperatione, & aliis huiusmodi.

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod superbia non sit primum omnium peccatorum. Primum enim saluatur in omnibus consequentibus: sed non omnia peccata sunt cum superbia, nec oriuntur ex superbia, dicit enim August. in libro 6. de natura & gratia, quod multa peccata sunt, quae non sunt superbiae. ergo superbia non est primum omnium peccatorum.

plures primitates habet superbia. Est enim superbia peccatum primum ordine naturae ex parte auersionis: & hoc directē concludit ratio literae. Est & peccatum primum ordine generationis non respectu omnium peccatorum simpliciter, sed respectu grauium peccatorum, ut in responsione ad quartum dicitur. Et hoc etiam ex eadem litera ratione concluditur: consequenter tamen est, & primum ex parte conuersionis ordine generationis non necessaria, sed possibilis, ut in corpore articuli subditur ex praecedenti lib. quaestione 48. articulo 2. & in responsione ad primum hic declaratur: quia scilicet non est necesse quodlibet peccatum oriri ex superbia, sed quia quodlibet peccatum potest ex ipsa oriri. Vnde patet error Martini imponentis Sancto Thomae, quod dicit superbia esse primum ordine generationis simpliciter cum huius oppositum in litera in responsione ad quartum expresse dicit: nec ratio quam auctori imponit Martinus, in auctore inueniatur: nec auctoritas illa, Initium omnis peccati, est ab auctore ad id allata, immo in oppositū declarata in Secunda Secundae S. Tho. EEE responsio-

In responsione ad secundum eundem articulo nota, quod sicut cum de nobilitate uirtutum tractabatur, distinctum est de nobilitate simpliciter, uel secundum aliquam conditionem: ita in uitiis, & peccatis de grauitate distinctum est, quod substantialiter grauius peccatum secundum suam speciem uidetur, cuius obiectum est secundum se peius, ut odium Dei. Secundum autem aliquam conditionem superbia ponitur grauius, quia ex parte auersionis tenet primum locum. Potest tamen dici absolute, hoc est sine additione aliqua grauius peccatum: quia peccatum ex auersione perficitur in ratione mali simpliciter. Vnde auctor in litera non dicit quod superbia est grauius in se, sed quod est grauius eis ex parte auersionis, & grauitatem praestans cuique eorum.

Lib. 2. ca. 38. in prin.

Super Questionis 162. Articulum 1. superium.

In articulo 7. eiusdem questio. 162. dubium occurrit, de qua primitate est sermo, cum in litera concluditur, quod superbia habet rationem primi. Et est ratio dubii, quia Martinus in questio. 3. intelligit auctorem loqui de primitate originis, cum tamen in litera hoc non exprimitur.

Ad hoc dubium dicitur, quod sermo literae est de primitate absolute, quoniam

2. Co. 12. le. 4

Ca. 29. in m. dio tomo. 7.

responsione ad quartum,expofita est, quòd non simpliciter, sed A in tali genere, scilicet grauium, intelligitur. Et propterea non oportet hic cum Martino disputare.

¶ In eod. art. pro euidencia literæ scito, quòd author considerat su perbiã & ex parte auerfionis, & ex parte cõuerfionis. Et ex vtra que parte vult quòd

¶ 2 Prater. Ecclesiã. 10. dicitur, quòd initium superbiæ est apostatare a Deo. ergo apostasia a Deo est prius quàm su perbia.

¶ 3 Prater. Ordo peccatorum esse uidetur secundum ordinem uirtutum: sed humilitas non est prima uirtutum, sed magis fides. ergo superbia non est primum peccatorum.

¶ 4 Prater. 2. ad Timotheum. 3. dicitur. Mali homines, & seductores proficiunt in peius, & ita uidetur quòd principium malitiæ hominis non sit a maximo peccatorum: sed superbia est maximum peccatorum, ut dictum est. * non est igitur primum peccatum.

¶ 5 Prater. Id quod est secundum apparentiam, & fictionem, est posterius eo quod est secundum ueritatem: sed Philos. dicit in 3. * Ethicor. quòd superbus est fictor fortitudinis, & audaciæ. ergo uitiu audaciæ est prius uitiu superbiæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ecclesiã. 10. Initium omnis peccati superbia.

RESPON. Dicendum, qd illud quòd est per se, est primum in quolibet genere. Dictum est autem supra, * quòd auersio a Deo, quæ formaliter complet rationem peccati, pertinet ad superbiã per se, ad alia autem peccata ex consequenti. Et inde est qd superbia habet rationem primi, & est etiam principium omnium peccatorum, ut supra dictum est, * cum de causis peccati ageretur ex parte auerfionis, qd est principalior in peccato,

Nec est uerum quòd primum secundum ordinem generationis inter peccata grauiã, hoc est, mortalia ex malitiã, non ex passione, aut ignorantia, est superbia secundum ordinem generationis, cum sstet aliquem ex habitu intemperantiæ fornari absque superbia. Nec apparet aliquod genus peccatorum grauium pendens necessario ex superbia, secundum originem. Nam & genus peccatorum contra uirtutes theologicas sine superbia inuenitur. Desperatio namque non eget superbia, immo oppositum uitiu habet potius annexum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd peccata, quantum ad propositum spectat, possunt dici grauiã tripliciter. Primo, ex suo genere, hoc est, ex parte obiecti, prout homicidium dicimus grauius adulterio: & hoc modo non sumuntur in præferti litera peccata grauiã. Nam grauiissima peccata ex suo genere, in litera appellantur leuiora, ut pote quæ ex ignorantia, uel passione fieri contingit. Secundo, dicuntur peccata grauiã ex causa, hoc est, ex certa malitiã iuxta quòd peccata ex electione grauiora dicimus peccatis ex ignorantia, aut passione. Nec hoc modo sumuntur in litera hac peccata grauiã, quia contingit multa huiusmodi peccata sine superbia committi. Tertio, dicuntur peccata grauiã ex parte auerfionis, iuxta quòd dicimus peccata ex contemptu diuinæ subiectionis esse grauiora seipsis patris non ex contemptu huiusmodi. Et secundum hoc in arti. præcedente dictum est in responsione ad secundum, quòd superbia aliis peccatis magnitudinem præstat. Nam per hoc ipsum

infidelitatis peccatum grauius redditur, sed procedat &c. Et hoc modo in litera hac procedat &c. Ita quòd superbia est primum in ordine generationis grauiã ex parte auerfionis: quia est causa peccatorum, & sic est primum in compositione.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd superbia dicitur esse omni peccati initium, non quia quolibet peccatum singulariter ex superbia oriatur: sed quia quolibet genus peccati nati est ex superbia oriatur.

AD II. dicendum, quòd apostatare a Deo dicitur esse superbiæ humanae initium, non quia aliquod aliud peccatum a superbia causatur, sed quia est prima superbiæ pars. Dicitur enim quòd superbia principaliter respicit subiectionem diuinam, quam contemnit: ex consequenti autem contemnit subiecti creaturæ propter Deum.

AD III. dicendum, qd non oportet esse eundem ordinem uirtutum & uitorum: nam uitiu est corruptiuum uirtutis. Id autem quòd est primum in generatione, est postremum in corruptione. Et ideo sicut fides est prima uirtus, ita infidelitas est ultimum peccatorum, ad quam homo quandoque per alia peccata peccat. Unde super illud Psalm. 136. Exanitate, exinanitur usque ad fundamentum, in eadem dicitur glo. qd coactione uitorum subrepti diffidentia, & Apost. dicit. 1. ad Timotheum. qd quidam repellentes conscientiam bonam, circa fidem naufragauerunt.

AD IIII. dicendum, qd superbia dicitur esse grauius peccatorum ex eo, quòd per se competit principio, ex quo attenditur grauitas in peccato: & ideo superbia causat grauitatē aliorum peccatorum. Contingit ergo ante

culo ex diuersis glossis ad tertium & quartum. In prima uita diuersimode, & non eodem modo. In secunda uita diuersimode, & non eodem modo. In tertia uita diuersimode, & non eodem modo. In quarta uita diuersimode, & non eodem modo. In quinta uita diuersimode, & non eodem modo. In sexta uita diuersimode, & non eodem modo. In septima uita diuersimode, & non eodem modo. In octaua uita diuersimode, & non eodem modo. In nona uita diuersimode, & non eodem modo. In decima uita diuersimode, & non eodem modo.

Art. præced.

Lu. 3. Ethic. c. 8

Art. præced.

D. 566

1. 2. q. 84. art. 2

sirohe aiterationem a Deo, & seorsum secundum se illam consideranda: sicut si albedinem secundum se considerares, & vide illam secundum se radice, & primum principium malitiae, & grauitatis in peccatis. Et deinde applica illam diuersis locis peccati, principali, qui no caur ex parte obiectionis. & constituet peccata opposita virtutibus theologis. Vel secundario, qui uocatur ex parte auersionis, & hoc in loco dupliciter loca illa, aut ut consequenter se habentem in hoc quod est esse uirtutis, & sic communis est peccatis mortalibus, in quantum uoluntas auersionis est uoluntate conuersionis est communitur: aut ut per se ipsam uoluntatem in illo tamen loco, & sic superbia propria est, & alia ab ipsa communitur. Et propterea est ex parte auersionis grauisimum, & primum peccatum, & principium ceterorum grauius ex parte conuersionis.

Super Quaestio 162. Articulus octauum.

N artic. 8. eiusdem 162. q. recole quae in 2. ar. dicta sunt de generali influenza superbiae, & applica ad propositum, & vide quod superbia ex parte huius mater est omnium uitiatorum, quia principium omnium secundum ordinem intentionis. Ex parte autem imperii sui est regina omnium uitiatorum in omnibus regnant, & dirigens omnia ad finem suum: & ideo in litera dicitur regina, & mater.

Super Quaestio. 162. articulus primus.

N artic. q. 163. dubium occurrit circa rationem litera, quoniam in uitium consequentis incidere videtur dum sic procedit. Primum peccatum hominis fuit in hoc, quod appetit quoddam spirituale bonum supra suam mensuram, ergo primum peccatum

superbiam esse aliqua peccata leuiora, quae etiam ex ignorantia, uel infirmitate committuntur: sed inter grauiora peccata primum est superbia, sicut causa per quam alia peccata aggrauantur. Et quia id quod est primum in causando peccata, est etiam ultimum in recedendo: ideo super illud Psalm. 18. Emundabor a delicto maximo, dicit glo. hoc est, a delicto superbiae, quod est ultimum redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus.

Ad v. Dicendum, quod Philo. ponit superbiam circa fictionem fortitudinis, non quia solum in hoc consistat: sed quia per hoc homo maxime reputat se posse excellentiam apud homines consequi, si audax, uel fortis uideatur.

ARTICULVS VIII. *Utrum superbia debeat poni uitiuum capitale.*

AD OCTAVVM sic proceditur. **A**ut quod superbia debeat poni uitiuum capitale. Iusto. * enim, & Cassianus enumerant superbiam inter uitia capitalia.

¶ 2. Praeter. Superbia uidetur esse idem inani gloriae, quia utraque excellentiam quaerit: sed inanis gloria ponitur uitiuum capitale, ergo etiam superbia debet poni uitiuum capitale.

¶ 3. Praet. Aug. dicit in lib. * de uirginitate, quod superbia inuidiam parit, nec unquam est sine tali commite: sed inuidia ponitur uitiuum capitale, ut supra habitum est. ergo multo magis superbia.

SED CONTRA est, quod Greg. 31. * moral. non enumerat superbiam inter uitia capitalia.

RESPON. Dicendum, quod sicut ex * supradictis patet, superbia dupliciter considerari potest. Vno modo secundum se, prout scilicet est quoddam speciale peccatum. Alio modo, secundum quod habet quandam influentiam in omnia peccata. Capitalia autem uitia ponuntur quaedam specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur: & ideo quidam considerantes superbiam secundum quod est quoddam speciale peccatum, connumerauerunt eam aliis uitiis capitalibus.

Grego. * vero considerans uniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia uitia, ut dictum est, non connumerat eam aliis capitalibus uitiis, sed posuit eam reginam omnium uitiatorum, & matrem. Vnde Gregor. dicit in 31. moral. Ipsa uitiatorum regina

A superbia cum deum plene cooperit, mox illud septem principalibus uitiis quasi quibusdam suis ducibus deuastandum tradit, ex quibus uitiatorum multitudines oriuntur. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD II. Dicendum, quod superbia non est idem inani gloriae, sed causa eius. Nam superbia inordinate excellentiam appetit: sed inanis gloria appetit excellentiam manifestationem.

AD III. Dicendum, quod ex hoc quod inuidia, quae est uitiuum capitale, oritur ex superbia, non sequitur, quod superbia sit uitiuum capitale, sed quod sit aliquod principaliter capitalibus uitiis.

QVAESTIO CLXII.

De peccato primi hominis, in quatuor articulos diuisa.

EINDE considerandum est de peccato primi hominis, quod fuit per superbiam. Et primo, de peccato eius. Secundo, de poena peccati. Tertio, de tentatione qua indutus est ad peccandum.

CIRCA primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum primum peccatum hominis fuerit superbia.

¶ Secundo, Quis primus homo peccando appetierit.

¶ Tertio, Utrum eius peccatum fuerit grauius omnibus aliis peccatis.

¶ Quarto, Quis plus peccauerit, utrum uir, uel mulier.

ARTICVLVS. PRIMVS.

Utrum primi hominis peccatum fuerit superbia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod superbia non fuerit primi hominis peccatum. Dicit enim Apostolus ad Rom. 5. quod per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: sed primi hominis peccatum est, ex quo omnes peccatores constituti sunt originali peccato, ergo inobedientia fuit primi hominis peccatum, & non superbia.

¶ 2. Praet. Amb. * dicit super Luc. quod eo ordine diabolus Christum tentauit, quo primum hominem deiecit: sed Christus primo tentatus est de gula, ut patet Matth. 4. cum ei dictum est, Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. ergo primum peccatum primi hominis non fuit superbia, sed gula.

¶ 3. Praeterea. Homo Diabolo suggerente peccauit: sed Diabolus tentans hominem scientiam repromisit, ut patet Genes. 3. ergo prima inordinatio hominis fuit per appetitum scientiae, quod pertinet ad curiositatem. ergo curiositas fuit primum peccatum, & non superbia.

Secunda Secundae S. Tho. EEE 2 ¶ 4. Praet.

cum hominis fuit superbia. Nam antecedens potest dupliciter verificari. Primo, quod illud bonum spirituale appetitum erat supra hominis mensuram. Secundo, quod appeteret supra mensuram hominis appetentis, quamuis bonum spirituale non fuerit supra suam mensuram. Et hoc secundo modo spectat ad superbiam, primo autem ad praesumptionem oppositam magnanimitati, & tamen in li tera determinate inferitur, quod spectat ad superbiam.

¶ Ad hoc dicitur, quod quia auctor iam determinauerat, quod consistit in contemptu diuinae subiectionis, dicendo hic, quod peccatum, quia supra mensuram a Deo praefixam bonum appetit, intelligi uoluit, quod contemptus mensurae diuinae affuerit, quod ad superbiam clare spectat. & propterea nullum uitiuum in dicto processu est. Nec solum ex praecedentibus, sed ex calce corporis articuli sequentis patet hunc esse sensum intenu: quoniam ibi expresse dicitur, quod uerque peccauit, uolens sibi ipsi inuicti contempta diuina regula.

Infr. ar. 3. & 4. corp. 3. q. 1. ar. 5. co. & 2. dist. 22. q. 1. ar. 1. Et mal. q. 7. ar. 7. ad 12. 13. & 16. & Ro. 5. ied. 5. fin. & 1. Thi. 2. fin.

Ambrosi. in Luc. c. 4. in titulo de prima tentatione Christi. prin. tom. 5.